

Seznam příloh

Příloha číslo 1: Rozhovor s Jaroslavem Erikem Fričem uskutečněný dne 15. 3. 2018

Průvodní zpráva: Rozhovor proběhl v brněnském klubu Rasty Nail v závěru akce zvané Paralelní universita Josefa Šafaříka, kterou Frič pořádal. Byl to večer, během něhož vedl rozhovor s představitelem undergroundu a disentu Miroslavem Skalickým. Náš společný rozhovor byl jistě ovlivněn tématy a náladou, které provázely předchozí hovory mezi oběma představiteli undergroundové scény. Rozhovor rovněž mohlo ovlivnit naše vzájemné přátelství, které trvá přibližně deset let. Proto Frič pravděpodobně odpovídal na dotazy jinak, než kdyby se ptal jiný tazatel. Své způsobila jistě i pozdější hodina, v níž byl rozhovor veden. V rámci přepisu se vyskytují občas drobné úpravy, které jsou zaviněné špatnou kvalitou nahrávky způsobené hlukem v klubu. Tyto drobnosti však nijak neovlivnily vyznění řečeného.

Underground měl podle mého názoru v 70. letech dvě dimenze, na jednu stranu to byl hudební styl, inspirovaný americkou alternativní scénou, na druhou stranu to byla politická záležitost. Kapely, které třeba neudělaly přehrávky, tak skončily v undergroundu. Jak vnímáš tehdejší underground ty?

Vojto, underground to nebyl styl, já si pamatuju v roce 1965, kdy vedle hudby, v Ostravě, objevil jsem naprosté zjevení, to jsem ještě netušil, odkud to jde a kam, to jsem ještě neznal Andyho Warhola a tak. Už jsem byl na gymnáziu, vyšla kniha Jiřího Muchy Černý a Bílý New York. Tam byl Andy Warhol, tam byla Fabrika. Už tam vystupovaly osobnosti takovýho kalibru, které mě oslovily, v existencionálním smyslu, ve smyslu tvorby, ve smyslu krásy, v poezii, poněvadž nemůže být pravdivé něco, co není krásné, a naopak. Jinak to není možné, to je triáda stará aristotelovská: pravda, krása, dobro. Ty věci na sebe navazují.

Takže ten žánr nebo ten styl. Ty to chápeš, já to vnímám, že tvoje generace to vnímá jako takový určitý temný žánr hudební, ale pro mě to byla vždycky věc existencionální. Já jsem to osobně nikdy (*monolog je nakrátko přerušen cizím člověkem*). O žádném žánru nemůže být ani řeč. Ani do žádného způsobu života undergroundového jsem vědomě nešel, ani jsem se do něj nijak nevyražoval. Já jsem se vyřadil úplně mimo společnost. Viděl jsem, že tady na Moravě by mě zabili, tak jsem šel pracovat do hospod,

dělat číšníka, a na jiné místo po univerzitě jsem se nikdy necpal.

Nechci mluvit o sobě, ale normálně to, co bych chtěl, nikde, když jsem se vrátil ze západní Evropy, kde jsem prožil svobodu, zažil to, co svoboda skutečně znamená, což je naprosto neporovnatelné se střední Evropou. Proto ty volby tady takhle dopadají, protože tito lidé nemají tento zážitek, jako jsem měl já, když jsem se vrátil z té západní Evropy, do absolutně bezedné země, kde nikdy nikam mě nepustí, kde nikdy nebudu moct dělat svoji práci, kde nikdy nebudu moct být sám sebou pouze neoficiálně, pouze mimo struktury, mimo běžný život a mimo ten běžný život jsem dodnes.

Já v tom veřejném životě teda nějak figuruju, to je dáno téma technologiema, že mi to umožňuje v týchle době. Ale vnitřně, ten establishment má pořád stejné charakterové znaky, děsivé.

Vnímáš to tak, že dnes je ten underground stejná komunita lidí, která se tedy podobně jako ty nadále vymezuje vůči současnému režimu? Cítíš to tak, že je zase v dnešní politické situaci společný nepřítel, proti kterému se ta komunita vymezuje?

Ano v zásadě ano. Kéž by to tak bylo, jak říkáš. Každý rozumnej člověk to říká, tak jak ty to říkáš. Ale obávám se, že málo lidí, to má tak.

Mě osobně k té otázce vedly vaše dnešní hovory se Skalákem, který popisoval, jak se dnešní režim snaží underground potlačit.

Tak samozřejmě, Skalák, to jsou absolutně solitéři. To jsou absolutně výjimeční lidé. Kolik tady máš Skaláků? Jednoho. Prostě jako lidi se nechají koupit, lidi věří nějakým výhodám.

Nelze však dnes pojmenovat společného nepřitele? Z toho, co popisoval Skalák?

Dobře, ale nikdo ti to nezveřejní. Neotiskne ti to Mladá Fronta Dnes, místo toho ti otiskne, že lékárníčky v západní Evropě nefungují (*Frič odkazuje na debatu s Miroslavem Skalickým, v níž kritizoval, že MFDnes neinformovalo na titulní stránce o demonstracích proti jmenování Zdeňka Ondráčka do sněmovního výboru na kontrolu GIBS*). Mě to tak uráží. Nejtriviálnější rozum, o charakteru ani nemluvě. Tito lidé nemají s charakterem nic společného. Tam je strašná věc lidí, strašná věc, že lidé si neuvědomují, že to jsou jejich služebníci, to jsou jejich sluhové, kteří jsou placeni z jejich daní a tito lidé s náma chtějí manipulovat, oni s náma manipulují a říkají: Jo to je dobré, aspoň bude klid na práci, dostanou nažrat.

Ale nám to se Skalákem nestačí, ale Skalák a spol, to jsou ti výjimeční. Skalák je naprostá výjimka, kterej by měl mít u sebe několik právníků, který by mu vyřizovali ty věci, za který je nespravedlivě pronásledován a týrán zlým zlem prostě. Udáním a falešným udáním, lži a tak dál, že jo. Potřeboval by celej štáb právníků, který by ho bránili. Šlo by o triviální spravedlnost, jenomže to nikdo nedělá. To dělá on sám, že jo. Dělá, co může. Prostě já nevím, co bude. Dnešek je dnešek a zítřek bude zítřek. Ale ta doba se neuvěřitelně naklání na velmi zlou stranu. A já známo, že strom, který se naklání, tak na tu stranu i padá.

A pokud jde o ten underground, tak to bylo něco tak unikátního. Andy Warhol, banán, to bylo něco, co já jsem poznal, ve svých šestnácti letech. A vod tý doby můj názor naprosto je, v euroatlantické civilizaci a ke svobodě, ke které jsem načichl během toho půl roku, kdy jsem byl v západní Evropě, s tou já žiji, milý Vojto, do dneška.

Ještě by mě zajímala jedna věc. A to je role undergroundu v pádu komunistického režimu.

To byli konkrétní lidé. Byl to nesmírně záslužnej Michal Kocáb. O Václavu Havlovi není asi potřeba vůbec mluvit. Ovšem to byly intelektuální elity. Magor byl jinačí elita intelektuální. Byla tam spousta ještě dalších lidí.

Že se ten underground dokázal propojit s tím disentem a stal se jeho součástí.

Tam byl Jan Patočka, tam byl Václav Černý a Ivan Martin Jirous, to byly takový mozky a přitom lidi hozený na okraj společnosti úplně stejně.

Já myslím konkrétně, jak vnímáš ten příběh, proces s Plastiky, jak to ve výsledku opravdu vedlo k pádu režimu?

Vnímám to naprosto konkrétně konkrétníma lidma, vnímám to skrze Michala Kocába, který když oznámil, že prezidentem by měl být Václav Havel, tak jsem tím byl naprosto šokovanej, jsem to vůbec nečekal. Jsem čekal, zas nějaký trouby, zas nějaký papaláše, zas nějaký bafuňáře a najednou jsem si uvědomil, že vlastně mám svobodu a volnost volit koho chci.

A Kocába považuješ za underground?

V té době nepochybně. Tak je to hlavně čestnej chlap. Je to prostě člověk, který to má v hlavě velice dobře srovnaný a ví, kde je dole a kde je nahoře, kde je dobro, kde je zlo.

Příloha číslo 2: Rozhovor s Vladimírem Janečkem 6. 4. 2018

Průvodní zpráva: Vladimír Janečka je provozovatelem internetového Underground radio, které založil v roce 2013. Spolu jsme se v minulosti setkali několikrát, většinou při příležitosti rozhovoru se mnou v souvislosti s mou kapelou. Rozhovor proběhl na lavičce nedaleko pražského metra Ládví. Rozhovor probíhal v poklidu a v dobré náladě a nic jeho průběh nenarušovalo.

Jak ses dostal k undergroundu?

To bych musel začít hodně ze široka, jestli ti to nevádí. Pocházím z malý vesničky na Vysočině a mí kamarádi se vlastně tenkrát o muziku vůbec nezajímali. Maximálně vím, že se občas objevila nějaká deska třeba Greenhorns, takže country. Když jsem přišel na střední školu, to bylo Gymnázium v Havlíčkovým Brodě, tak jsem mezi těma spolužákama byl takovej tydýt, kdy všichni věděli, kdo to byl Hendrix, ale já jsem to nevěděl, co to je Hendrix, že jo. Nicméně rychle jsem se do toho dostal, rychle jsem se zorientoval. Muzika mě začala bavit. Tenkrát to byla polovina 70. let, to byla tuhá normalizace, kdy v Československý televizi nebo v rozhlasu se nesměli objevit zpěváci, kteří měli dlouhý vlasy, bylo to hodně utážený. Ta normalizace, to byly čistky vlastně politický. Mí rodiče třeba přišli z práce a říkali: „Hlavně nikde neříkej, o čem se bavíme doma.“ Tenkrát se vyhazovalo z práce kvůli každý blbosti.

Takže tenkrát to byla taková schizofrenní doba a já jsem v té době začal poslouchat, co tenkrát bylo. To byla zlatá éra rocku, Párplové, Uriah Heet, Black Sabbath a tyhle ty kapely. Vo nějaký kapele undergroundu nebo Plastic People jsem neměl ponětí, až vlastně oni tenkrát byl proces, oni je zavřeli v sedmdesátým šestým roce, tuším. To byl Brabenec, Kabeš, Janíček, Zajíček, Čuňas, Skalák a tak dále. V Mladým světě se tehdy objevil, což byl takovej jedinej časopis pro mládež. Byl tam asi dvou nebo třístránkovéj článek, kterej se jmenoval Případ Magor. Oni mysleli, že proběhne nějakěj proces s nějakýma vlasáčema, před kterýma si každej slušnej pracující člověk odplivne, a že to proběhne v klidu, jenže ona se zvedla docela vlna odporu, byly petice a psalo se o tom hodně na Západě, i významný osobnosti se k tomu vyjadřovaly, takže museli nějak zareagovat, takže v časopise Mladý svět vyšel článek, který se jmenoval Případ Magor, v něm se snažili vylíčit, jak strašně to je hnusný, celá tahleta parta lidí a byly tam citovaný texty, aby ukázali, jak strašný to je. Jenže třeba ty texty, co tam citovali, byly třeba od

Knížákova Aktuálu, kterej třeba v tý době už několik let nehrál, že jo. Ti končili začátkem sedmdesátých let.

No nic přečetl jsem článek a vzápětí na to se objevil v televizi dokument Atentát na kulturu. Taky si vzali za název titul Knížákovy skladby a byl to vlastně sestříhanej dokument, mě tenkrát zarazilo, že to bylo velice kvalitně nahraný. Před pár lety jsem se na to ptal Čuňase a on říkal, že to bylo profesionálně natočený. Bylo to z festivalu Druhý kultury v Bojanovicích tuším a tehdy tam hráli Plastic People, měli tam hrát DG307, ale ti tam prej nevystoupili, a tuším, že Umělá hmota. A tenkrát ten festival. Estébáci měli samozřejmě v sále agenta. Vesnice byla víceméně tak nějak vobšancovaná policajtama, kteří čekali na signál, aby tam vzlítli. A najednou někde z hospody z telefonu jim volá ten jejich spolupracovník a říká, asi to je oficiální, protože přijela Československá televize natáčet. Jeden z těch členů tý undergroundový party, tak pracoval v Československý televizi a zároveň studoval FAMU a řekl, že maj točit nějaký cvičení a že potřebuje natočit prostě něco o mladý kultuře. A oni mu normálně půjčili dvě dodávky s technikou s kameramany a se zvukaři a voni natočili prostě tenhle festival. Když se policajti dozvěděli, že tam je Československá televize a natáčí to, tak se sbalili a odjeli. Samozřejmě brzo se dozvěděli, že to bylo trošku jinak a po tom dokumentu začali pátrat. Když ho vypátrali, tak ho sestříhali a sestříhali ho tak, aby to bylo na první pohled hnusný. Prostě opilí lidi, dlouhý vlasy, Mejla Hlavsa tam rve struny nějakýho violoncella a muzika, která k tomu byla vůbec nekorespondovala s tím, co se odehrávalo na tý obrazovce.

Nicméně já v tý době jsem tam neviděl mládež, která dělá binec. Já jsem tam viděl tu svobodu. Jak já říkám, já jsem začal chodit do školy v době tuhý normalizace. Ještě náš ředitel byl fanatickej bolševik a my jsme museli chodit do školy vostříhaný. Takovým způsobem, že vzádu se ti nesměly vlasy dotýkat límce košile. To bylo měřítko. Prostě jednou za čas proběhl školu a ty a ty a ty k holiči, odchod. Takže teď jsem najednou viděl, že lze i žít jinak a druhý den po odvysílání toho dokumentu jsem přišel ke škole a povídám klukům: „Ty vole viděli jste to?“ Samozřejmě, že to viděli a povídám: „Hele to musíte někdo sehnat.“ Spoluzák povídá, ať si seženu pásku, to ještě kazety moc nebyly, já ti to seženu. Měl jsem kapesný 150 korun, kvalitní páska magnetofonová stála 155. Půjčil jsem si teda peníze, běžel jsem na náměstí, v elektře jsem si koupil pásek, přinesl mu ho, za tři dny mi to přinesl nahraný a tam byly Plastici, DG307, Umělá hmota, Svát'a Karásek a možná ještě něco.

Najednou jsem slyšel muziku, která sice byla neučesaná, ale texty kterým jsem rozuměl, protože těm anglickejm kapelám jsem samozřejmě rozuměl tak každý pátý slovo. Bylo to vo něčem a dostalo mě to takovým způsobem, že jsem jeden čas ani neposlouchal nic jinýho. Ta páska u nás doma jela pořád.

Vnímal jsi to jako jakési společenství, nebo tě oslovila jen ta muzika?

Protože jsem byl z malé vesnice, já jsem vůbec nevěděl, jak se k tomu dostat. Oni je navíc pozavírali, přišla Charta, veliký represe. Tak jsem je ani nevyhledával. Na rozdíl od Lábuse, ten začátek jsme měli stejnej, Lábus taky po vodvysílání Atentátu na kulturu se sebral v Lounech a vodjel do Prahy a hledal po hospodách, kde se tihleti chlupci schází. Já jsem to přece jenom do tý Prahy měl trochu dál no a pak teda přišla maturita, vojna, stěhování a já jsem se z toho vlastně úplně ztratil. Ten underground se vlastně dostal ještě do hlubšího podzemí a někde zjistil, že někde je nějakej koncert, Většinou to bylo tak, že kapela půl roku zkoušela, odehrála jedno vystoupení, o kterým vědělo pár zasvěcených, pokud to nerozehnali policajti, tak to byl zase na půl roku jedinej jejich koncert. V osmdesátých letech jsem se vlastně dostal úplně od tyto subkultury pryč.

Takže třeba ani Vokno se ti tehdy nedostalo do ruky?

Nedostalo do ruky. Věděl jsem o něm, poslouchal jsem Svobodnou Evropu a tak, ale nebyl jsem členem tý komunity a sice jsem znal lidi, měl jsem i mezi kamarádama lidi, který podepsali Chartu, čili jakoby byli trošku v týhleť partě, ale to taky nebyli žádný androši. A vlastně až v devadesátých letech, prostě začal jsem podnikat, dokoupil jsem si nosiče, který mi chyběly a už jsem na nic neměl čas. Až někdy v devadesátým šestým nebo sedmým, kdy se dali znova dohromady Plastici, tak jsem začal chodit na jejich koncerty, vždycky měli výroční koncert v Akropoli a mě už připadalo, že svět je v pořádku.

Až někdy v roce 2012 jsme tenkrát jeli s manželkou do Vídně a já jsem si říkal, celej den jsme prostě chodili po nějakejch památkách, ona miluje ty Habsburky, a já povídám: „Hele večer bysme mohli jít podle mýho gusta,“ a ona povídá: „No tak jo, tak pudem, kam to bude?“ Já povídám: „Tady někde musí být taková hospoda, která se jmenuje Nacht Azyl.“ Pak jsme zjistili, že to je jen tři ulice od našeho hotelu. Takže jsme zašli do Nacht Azylu, dali jsme si výbornýho Veltlína. Ten klub vypadal na Vídeňský poměry hodně drsně, ale mně se tam líbilo, já mám rád prostě knajpy a za chvilku si k nám přisedl kluk, představil se jako Jíří Chmelák, majitel klubu a pozval nás na nějaký další akce no a na jedný z těch dalších akcí si sednul k našemu stolu, protože bylo plno.

Nejlevnější pivo ve Vídni a čepují tam Plzeň, mu udělám reklamu trochu a maj tam i nakládaněj hermelín. Byla to autogramiáda a křest knížky Tváře českého undergroundu a jediná volná židle byla u našeho stolu, takže si k nám nejdřív sedla Dáša Vokatá, pro mě tehdy velice známá persona, pak vodešla někam a sedl si na to místo Čuňas, což pro mě byl guru. Já jsem ho znal jen od vidění, jak jsem chodil na ty Plastiky. Vždycky tam byl Čuňas, vždycky tam byl Magor, ale neznali jsme se. No a nějak jsme si prostě padli do oka a on mě pozval na ty jeho promítání cárů starejch filmů a začal jsem tam chodit.

Najednou jsem zjistil, že to co jsem já pokládal za ten starej underground, Plastiky, DG307, ale říkám, to jsem jednou za rok zašel prostě na nějakěj koncert, ale zjistil jsem, že ta scéna je daleko širší, že je spousta kapel mladejch, který kašlou vlastně na nějakou komerci a nepotřebují se dostat nikam do Zlatýho slavíka a vybojovat Anděla, bejt komerčně úspěšný, který si jedou to svoje a neuhejbaj prostě.

Takže jsem říkal, že je škoda, že není žádný rádio, který by to hrálo. Maximálně, když z těch starejch známých androšů někdo umřel, tak na ČT2 k tomu něco odvysílali, nebo na Českým rozhlasu něco zahráli a jinak nikde nic. Ticho, ticho po pěšině. Tak jsem říkal, že je škoda, že není rádio, který by tohle programově hrálo. Pak jsem se potkal s Čuňasem a povídám, protože v tý době jsem si koupil chytrej telefon, kterej měl nějakou aplikaci na internetový rádia, tak jsem hledal, hledal. Našel jsem punkový rádia, metalový rádia, dead metalový rádia, ale ptal jsem se sám sebe, proč není nějaký undergroundový rádio? Čuňas mi řekl, že existuje Dráták. Našel jsem Dráták, ale ten byl v tý době offline. Pouze výjimečně něco spustili živě. Tak jsem hledal dál a našel jsem ostravský Radiocyp, to bylo výborný. To už bylo online vysílání. Ale tím, že to jsou takový zaťatý punkáči, kteří by OSE v životě nezaplátili ani halíř, takže nemohly hrát tyhle kapely, který já mám rád. Oni jsou navíc specializovaný pouze na kapely z regionu Ostrava a okolí. Jinak mě hodně inspirovali.

Začal jsem se ptát strejdy Google, jakým způsobem spustit rádio. Pak jsem se dostal na firmu Play.cz, který to dokážou šířit dál, tak jsem se v tom začal nějak plácát. Velice mi v tom pomohl Lábus, viděl mě sice asi podruhé v životě, ale dal mi celej archiv. Podobně se zachoval i Fido v Brně, kterej mi to poslal přes úschovnu. Pak jsem si vzal měsíc volno v práci, udělal jsem tagy k tomu. Spustil jsem to a teď už tomu bude pět let, co to jede. Blbý je, že na to nemám moc času. Teď připravujeme nějaký změny ve struktuře vysílání. Takže takhle to je.

Proč jsi založil rádio?

Jednak samozřejmě, tu muziku jsem měl rád a chtěl jsem to někde slyšet. Bylo to taky pokání, protože jsem komunistům sice nikdy v ničem nepomohl, ale taky jsem nic zásadního proti nim nedělal, a když jsem viděl lidi, kteří za tu svojí činnost chodili do kriminálu a opakovaně, ať už to byl Magor, Čuňas a spousta dalších, tak já kromě pár demonstrací v 80. letech, to se ani nedá počítat, tak jsem se rozhodl, že takový minimum, který proto můžu udělat, je teď alespoň tady to. Takže platím OSU, abych mohl hrát Plasty, protože na co šáhli Hlavsa se Zajíčkem, tak je v OSE a bez toho bych to hrát nemohl.

Není to vlastně paradox, že nejdůležitější undergroundové kapely jsou pod OSOU?

Já jsem po tom pídil, tenkrát když jsem to rádio rozjžděl, a zjistil jsem, že tyhle skladby, který se mi líbí, jsou v databázi OSY, tak jsem se domluvil s firmou Play.cz, že přes ně to budu nějak platit. Když jsem to zahájil, tak na web rádia jsem napsal něco o tom, že abych to mohl hrát, musím platit OSU a Intergram, aby jim mráz prdel roztrhl. A ozval se mi Mikoláš Chadima a vysvětloval mi blahodárny vliv na nezávislou scénu. On byl fanoušek OSY, on tvrdil, že ten algoritmus, podle kterého rozpočítává OSA ty peníze, který se k ní shromážděj, tak je dělanej tak, že víc dostanou ty nezávislý a nekomerční než ty komerční. Chadima je nekomerční a část příjmů mu zajišťuje OSA.

Jemu, což mi teda říkal Čuňas, se na začátku devadesátých let podařilo přesvědčit tyhle androše, kteří vylezli ať už z kriminálů, z podzemí, nebo se vrátili z emigrací, že je dobrý bejt v tý OSE a budou dostávat peníze. A v tý době se ty desky vydávaly v tisícových možná desetitísíkových nákladech. Vznikla spousta vydavatelství, Globus, Black point a tak dále. Vydávali to v obrovskéjch sériích. Pak to samozřejmě šlo dolů a androši už jsou zase v podzemí.

To jsem měl diskusi s Fidem a on řekl: „A to je jako undergroundové rádio, když platíš OSU?“ Podle mě je potřeba rozlišovat mezi undergroundovým vysíláním a pirátským vysíláním. On to má striktně: Seš v OSE, máš tady plot. Podobně to má i to Radiocyp. No ale to bych nemohl hrát zase tyhle kapely, který mám rád. Takže to bylo prostě buď a nebo. Zase budu trošku jinej než oni a využil jsem toho, že si to můžu dovolit. Kdybych si to nemohl dovolit, platit ty poplatky OSE, tak bych to asi ani nerozjžděl. Kdybych chtěl chytat ryby, tak si musím koupit vercajk a každěj rok platit poplatky, abych

mohl chytat a stejně bych prdlajs chytil. Tady prostě platím za nějaký rádio a ono to běží a dělá mi to radost. Doufám, že i někomu dalšímu. Jako mám ohlasy, ozývají se mi lidi třeba až z Austrálie, z Ameriky.

Cizinci, nebo Češi?

Češi. Angličtina tam zazní víceméně výjimečně, tak si nedovedu představit, že by to poslouchal Američan. Protože v rámci té akce asanace v 80 letech, kdy už estébáci nevěděli, jak se těch androšů zbavit, tak ty lidi nutili k emigraci a je to rozptýlený po celým světě. Výhoda internetového rádia je, že je slyšitelný po celým světě, kde je připojení k internetu

Vnímáš ten underground i politicky, nebo to bereš čistě přes tu muziku?

Já to беру podle těch akcí. To jsou lidi nejrůznějšího ražení. Člověk by si na první pohled mohl myslet, že ten underground je politicky hozenej doleva, ale je to spíš tím, že ti lidi jsou naladěný proti establishmentu. Jelikož na západě byl jinej režim než tady, tak tady převládalo to, že ti lidi tady, aniž by měli myšlení levicový nebo pravicový, v zásadě vždycky byli antikomunisti. Což se mně líbilo, protože já jsem přesvědčenej antikomunista. Přišel jsem na to, že jak ti staří androši byli zvyklí žít v těch barákách, v těch komunách, z kterých jakoby nemohli nikam utýct a schovat se před ničím. Vždycky když byl nějaký problém, tak si to museli vyřikat. A oni jsou zvyklý diskutovat. Jsou schopni diskutovat i s lidma, kteří mají úplně diametrálně odlišnej názor, což trošičku narážím teď na ty lidi, kteří jsou sice jakoby podobnýho ražení, ale nejsou zvyklí diskutovat. Když máš jinej názor, tak táhni. My se bavíme jenom s těma, kteří maj stejnej názor, jako my. To mně trošku vadí, já jsem třeba byl přítomen diskusi na téma migrační krize. To je teď téma, bych řekl, které dělí tu společnost. Ale někteří lidi reagujou tak, že když se ti to nelíbí, tak buďto seš rasista, nebo todletoto, táhni.

V tom undergroundu, tam je třeba na festivalu na Skalákovým mlejně, Skalák známý to sluníčkář, který by pozval celý svět a řekl, že my se o vás postaráme, versus severočeský androši. Severní Čechy, to jsou spousta vyloučených komunit a tento problém by řešili úplně jinak. A teď se tam do sebe pustili. Ale nebylo to tak, že by Skalák řekl: „Jste na mý zahradě, táhněte.“ Voni se poslali všichni někam, ale vyříkali si to a pak se sebrali a šli poslouchat muziku zase. Prostě jsou zvyklí diskutovat, jsou zvyklí respektovat lidi s odlišným názorem. Vyříkají si to.

Takže už v tom dnešním undergroundu není ten jeden společnej nepřítel?

Ten společnej nepřítel tam už pomalinku zase vyrůstá. Ty šrouby se utahujou, zlatý devadesátý léta. Tehdy sice byl takovej ten trošku divokej kapitalismus tady. Kdo nebyl opatřej, tak holt na to doplatil. Na druhou stranu tady byla hodně veliká svoboda. V Praze žilo snad 30 tisíc Američanů, který tehdy konečně poznali svobodu, kterou v Americe neměli tehdy. Ta svoboda se ale salámovou metodou pořád ukrajuje, ukrajuje, ukrajuje, ať už to jsou různý EET. Na koncertech, vltinou tam. Kapela prodává svý cdčka a vltinou na ně, že by měli mít pokladnu a EET. Ti to dotujou ze svýho, to je čistě prodělečná záležitost. Takže se to ukrajuje, ukrajuje. Ať už to jsou ty různý předpisy o rušení nočního klidu a tak dále. Takže si myslím, že zlatý devadesátky.

Je v dnešním undergroundu taková osobnost, jako byl Magor?

Já nevím, Erik Frič třeba, ale on je dneska v podstatě nemocnej. Jako Magor si myslím, že to sjednocoval. Byl taková osobnost celostátního ražení a ten Erik spíš funguje víc v tom Brně. Čuňase mám hrozně rád, máme hodně podobný názory na život i na politiku, ale tím, že je Čuňas v politice dost vyhraněnej, tak si myslím, že hodně lidí ho taky nemusí.

Co Lábus?

Vesměs všichni to jsou lidi, kteří se neustále odvolávají ve všem na Magora. Prostě Magor by to řekl takhle, Magor by to udělal takhle. Ale nějaká osobnost, která by toho Jirouse nahradila, tady prostě není. Proto taky x let po jeho smrti vychází 700 stránkový knížky vo něm a dostávají Magnesium Literu. Myslím si, že ten člověk je nahraditelněj, říká se, že každej člověk je nahraditelněj. Myslím si, že jednak ta společnost je víc roztržštěná názorově, tenkrát to bylo úplně jasný. Všichni byli proti bolševikovi. Já jsem osobně Magora neznal. Potkával jsem ho na těch koncertech, ale že bychom se spolu bavili, to ne. Ale vím, že všichni lidi, kteří ho znali, ho uznávali jako naprostou autoritu, i když se někdy choval dost výstředně.

Jak ty vnímáš roli undergroundu v tom pádu komunistického režimu?

Já si myslím, že ta role byla hodně veliká. I když dnes velká spousta lidí řekne, že ne, že ono by to padlo tak jako tak. Každopádně to urychlili, protože ten proces s těma Plastikama znamenal vznik různějch peticí a v podstatě i podnítil vznik Charty 77. To vlastně bylo jediný významnější politický hnutí a v tom byli soustředěný od intelektuálů,

těch hodně levicových, až přes křídlo katolický, až po tehletem severočeskej underground, jak mu říká Čuňas „lopaty ze severu.“ Ale ta Charta byla sepsaná na základě procesu s máničkama, s tím undergroundem a pak se to vyvinulo v nejsilnější opoziční uskupení, když pak jako Václav Klaus o tom řekne, že to význam nemělo, že by to stejně padlo, možná jo, protože samozřejmě už to nebylo podporovaný Sovětským svazem, tam ta perestrojka běžela a rozkládalo se to samo od sebe, ten východní blok, ale každopádně si myslím, že ta Charta k tomu přispěla a v podstatě i ten underground k tomu přispěl.

Příloha číslo 3: Rozhovor s Vladimírem Drápalem 10. 4. 2018

Průvodní zpráva: Rozhovor měl původně proběhnout ve Vrchlického divadle v Lounech, kde pracuje Vladimír Drápal jako ředitel. Bohužel byl přecházející den odvezen do nemocnice ve Slaném kvůli srdečním problémům. Rozhovor se tak uskutečnil v nemocniční čekárně. Drápal přesto nepůsobil nijak zdravotně indisponován a hovořil bez jakýchkoliv problémů. Drápala znám několik let. Jeho vydavatelství Guerilla records vydává i moji kapelu Kabaret Dr. Caligariho. Přes veškeré přátelství však rozhovor probíhal na velice profesionální úrovni. Během rozhovoru se Drápal párkrát pozdravil s kolemjdoucími, ale na průběh to nemělo větší vliv.

Jak ses dostal k undergroundu?

To bylo přes ten dokument Atentát na kulturu, v němž jsem vlastně poprvé viděl ty chlapíky, o kterých jsem neměl ani páru a když jsem zjistil, že existují, tak jsem se je prostě vydal hledat. Mě samozřejmě uchvátila ta hudba, která byla v tom dokumentu, ale zároveň že ti kluci vypadali, tak jak vypadali. Já jsem měl vnitřní touhu odlišovat se od té konzumní společnosti a oni byli přesně tím obrazem. Pak když jsem věděl, že tady jsou, tak jsem je prostě začal hledat, až jsem je našel.

Oslovila tě spíš ta hudba, nebo jsi to vnímal jako společenství?

Já jsem to vnímal jako nalezení kmenu, kam člověk vlastně celý život patřil. Celý soubor nějakých zážitků a momentů, který prostě vycházely ze mě. Hudba mě zajímala, protože k čemu se člověk do té doby dostal, to byl možná tak Schelinger nebo Black Sabbath, ale prostě to nebylo vono a najednou jsem zjistil, že existuje něco, co zobrazuje naprosto můj názor na svět a na život. To umění mě oslovovalo právě proto, že mě oslovovali právě ti tvůrci a celé to společenství, protože to bylo nedílný, že někdo je v kapele a někdo v publiku, to se naprosto prolínalo. Na ty koncerty chodili v podstatě

pořád ti stejní lidi, takže se všichni brzo znali.

Jak vypadal underground v 80. letech? Dalo se nějak dostat na undergroundový koncerty?

Ona vlastně spousta lidí odešla kvůli asanaci, akce asanace vyhnala celou řadu lidí, kteří byli nejméně aktivní, čili tam zbylo takový vakuum a ty kapely jako byly DG307, protože Zajíček byl v emigraci, nebo Plastici, tak ty nehráli, protože každé jejich koncert byl průser, tak se rozhodli, že prostě veřejně hrát nebudou, že budou jenom nahrávat. To velký vakuum zaplnila taková ta druhá generace undergroundu. Psi Vojáci třeba byli vrchol, ale tam byla spousta dneska bezejmenných kapel, který prostě tu štafetu převzali. Ať už měly ten plastikovskej sound, anebo naopak prostě byly takový otevřený, svobodný a ten projev prostě měly. S těma lidma už jsme byli v podstatě vrstevníci, přece jenom tamti kluci byli třeba o deset let starší, tam bariéra věková mohla bejt, nebo jsme se vůbec nepotkali, protože už byli pryč.

Nastoupila ta druhá generace undergroundu, ty špičky jsou prostě Krchovský a tak. Bych to doplnil o ty kapely, na který si prostě nevzpomenu, jako Orchester Bissexťák ze Žatce, to byly lokální kapely. To už nebyla jen Praha. To byli kluci z Jihlavy Závodníčka Pětka, to byly z Prahy Hally Belly, což byl vlastně první koncert, na kterým jsem byl a s kterým jsem hodně jezdil a stýkal se s něma.

Jak se dalo tehdy dostat k Voknu?

K Voknu jsem se třeba já dostal úplně náhodou, protože jsem jel v tramvaji, když mi bylo třeba nějakých 18, 19 let. Musím říct, že jsem byl dost aktivní. Jsem přepisoval samizdaty prostě a nahrávky a dával to mezi lidi a jel jsem v tramvaji a seděl tam chlápek, co měl na svetrku vypletený logo Vokno. Tak jsem za ním šel, že ten časopis mám, že už jsem ho párkrát v ruce držel, že mě to zajímá. A to byl Čuňas, kterej mi řekl, ať přijedu do kotelny ke Svatému Tomášovi, kde topil, kde měl pod uhlím redakci schovanou. No tak jsem tam jel, rovnou jsem si to od něj pořídil a začal jsem tam psát. Pak začaly vycházet Voknoviny, což byl takovej občasník, a tam jsem taky začal psát. Tam se psali recenze na desky a na koncerty. Vokno začalo být spíš literární magazín. Ty Voknoviny byly takový reportážní. Já jsem hodně jezdil, tak jsem hodně psal.

Tak ten Čuňas zjistil, že jsem hodně aktivní, že jsem měl i ten akční rádius velkej, tak jsem začal časopis distribuovat. Vždycky byla adresa v Mostě, v Teplicích, v Žatci.

Tam byl vždycky člověk, kterej měl od Čuňase důvěru. Já jsem Vokno vlastně rozvázal. Ještě jsem jezdil třeba do Chomutova nebo Litoměřic. Takže jsem vlastně dělal dealera pro celý severní Čechy.

Pak se udály všechny ty průsery s tou státní bezpečností, kdy zjistili, že jsem takhle aktivní, a tak po mě začli docela ostře jít a to se pak všechno začalo postupně nabalovat. Že už to nebyl v podstatě underground, ale stala se z toho opozice. Ale nám šlo v podstatě opravdu o tu kulturu, i když nějaké reportáže byly proti tomu režimu. Takže je hrozně důležitý, že mi Mirek Vodrážka napsal takovej mail, že se hrozně mýlím, že jsme nebyli proti, ale byli jsme pro, pro život, pro kulturu, pro lásku, ale ten režim byl proti nám. My jsme bojovali proti režimu, ale nás vlastně režim nezajímal.

Magor tvrdil, že underground je společenství lidí, které je proti establishmentu.

No jasně, ale tak můžeš taky ten establishment brát jako určitou kulturu, která je poplatná době. Establishment nemusí být celej svět.

Co se stalo s undergroundem po revoluci?

Underground se dostal na nějaký level, že všichni měli hlad po všem zakázaném. Prodávali se zakázaní spisovatelé. Například Havel v desetitisícových nákladech. Takže ten underground šel do těch Luceren a byl o něj velkej zájem, ale stejně rychle opadl, bych řekl teda. Že ti lidi, ten establishment, zjistili, že ta kultura jim nic neříká, protože vyžadovala prostě nějaký vnitřní bohatší svět. Větší míru citu třeba. Zase můžu uvést příklad, když se psala. Člověku to ani nedojde, ale ten Vodrážka, to je opravdu zajímavá teze. Že jsme nebyli proti ale pro. Magor, kterej prošel kriminálem, tak je jasný, že ten jeho názor byl opravdu razantní.

Vyšla kniha Tváře undergroundu, kde byly rozhovory asi s deseti lidma. Protože jsem tam já, tak mě zajímaly nějaký recenze. A vlastně ten, kdo dělal ty rozhovory. Když se ptalo, co ty lidi spojovalo nejvíc, tak to byla touha po svobodě. Ten underground, ti lidi měli prostě v sobě zakódovanou touhu být svobodný a nenechat se omezovat a ten režim ve kterým jsme žili, tak tady to pro nás bylo prostě nebezpečný. Teď jsem dělal nějakou reportáž kvůli Plastikům a ten reportér se mě ptal, čím vlastně ti Plastici byli nebezpečný. Když na tebe svítí ta kamera, tak si to vlastně ani neuvědomíš, ale tu správnou odpověď, nebo prostě tu, co bych chtěl říct, že ti Plastici ukázali, že se dá prostě svobodně tvořit a tudíž svobodně myslet a tudíž svobodně žít. Že to prostě byla jedna přímka, a že ukázali,

že to jde. Všechny ty kapely řekly: ‚ono to nejde, musíme se ostříhat, změnit název, přestat zpívat anglicky, začít hrát hezký melodie.‘ Ti Plastici ukázali, že to není žádná pravda. Tím oni byli nebezpečný, že řekli prostě nahlas: ‚Ne, to není pravda, každé si může dělat, co chce.‘

Pro spoustu dnešních androšů je nepříjemné, že velké undergroundové kapely vstoupili po revoluci do OSY. Jak se na to díváš ty?

Je to každého věc, ale je nutný si uvědomit, že ti lidi třeba neměli vůbec žádné prachy. Já to teda vůbec neobhajuju a ani na to nemám žádný názor a myslím si, že to nebyl správný krok. Ale snažím se je hájit, protože když třeba takovej Zajíček byl úplně bezradnej, tak jestli jim slíbili nějaký peníze, který ani nevím, zda dostávali, nebo jestli dostávají, tak na to prostě přistoupili. Taky si myslím, že je tam důležitá osoba toho Kocoura, kterej založil Globus, a kterej to vydával. Mám informaci, že třeba toho dvojbalba Chadimy se prodalo deset tisíc kusů, přitom je to dneska úplně neprodejnej titul. By se ho prodalo těžko 300 kusů. Takže tenkrát v tom byly asi velký peníze, který mohly někomu zamotat hlavu, protože když seš prostě dvacet let někde v prdeli, a najednou máš kámoše prezidentem a najednou můžeš hrát před třema tisícema lidma, před tím jsi hrál před třema stovkama, tak asi to není jednoduchý ustát taky.

Jak vnímáš vliv undergroundu na pád komunistického režimu?

Já myslím, že zásadní je, že na základě Plastiků vznikla ta Charta a není úplně známý, že dvě třetiny chartistů jsou z undergroundu a že to byli vlastně i takový dělníci na těch malých městech. Jádro tý Charty byla sice velká Praha, možná Brno a tím to končilo, ale prostě v tom Kladně, v Žatci, či v Liberci i tam byli lidi z undergroundu, kteří tam přinášeli nějaké materiály, a pak ten režim padnul, tak jak padnul. Úplně bych si nemyslel, že underground měl nějakou zásadní roli, ale byl zásadní v tom, že vznikla ta Charta na základě procesu s Plastikama.

Co tě vedlo k založení vydavatelství?

To souvisí s tím, jak jsem říkal, že před tou revolucí jsem distribuoval nějaký pak už i regulérní kazety, co Plastici natáčeli. Jednak to byla velká vášeň, jednak jsem tomu věřil a jednak to znamenalo, že jsem měl třeba takový tři kazety doma. Pak jsem vozil balíky a sháněl jsem barvu na tisk a tak. A právě jak jsem mluvil o tom, že byl nějaký boom undergroundu, což podchytili obchodníci, ať už Monitor či Globus. Pak když se to

přestalo prodávat, tak je to přestalo zajímat. A mě přišlo, že to je strašná škoda, protože po té revoluci se to strašně rozpadlo. Každý něco dělal, já jsem byl třeba čtyři roky na radnici v Lounech, na obecním kulturním středisku a tak. Měl jsem pocit, že už je ta svoboda a měl jsem hotovo, a že každý si budeme žít ten život už svobodně, což byl samozřejmě velké omyl, protože jsi zjistil, že ten underground, nebo jak to budeme nazývat, v tobě je. Ty seš stejně v rozporu s tím establishmentem, kterej se nakonec utvořil, přestože byl v nějakým protipólu proti tomu komunistickému. Jak byl před tím ten tlak ideologickej, tak teď začal být economickej a já už jsem se v tom plácal skoro stejně. Nechtěl si porušovat nějaký své zásady, nechtěl si jít proti svému přesvědčení, proti svému svědomí, chtěl si být furt svobodnej. Brzy se ukázalo, že i v té svobodný společnosti vznikají podobný mantinely. Čili já jsem se do toho undergroundu vrátil jako plno lidí, kteří si po revoluci začali žít vlastní životy. Někdo začal mít obchod s vysavačema, někdo začal cestovat, někdo začal vydávat noviny. A postupem času se to v podstatě začalo vracet k těm kontaktům předrevolučním. Zjistil jsi, že s těma lidma seš stejně nejbliž.

Potom já jsem zjistil, že tyhle ty kapely už nic nevydávaj, přišlo mi to škoda. Tak jsem vlastně to vydavatelství založil s tím, že jsem se domníval, že mě to třeba bude taky žít, což byl vlastně omyl, jednak to za prvé většinu přestalo zajímat, zadruhá, což je docela fatální, se objevily vypalovačky. Říkalo se, že na jeden prodanej kus se deset vypálilo. Takže když si prodal 300 desek, tak to bylo, jako kdybys jich prodal dřív 3 000, což by dnes byl náklad naprosto fenomenální. No ale nějak jsem to prostě rozjel a nějak mě to bavilo a zajímalo, a nějak jsem se začal žít něčím jiným, takže tu Guerilla přes patnáct let táhnu jenom z toho, že kolem ní se furt udržuje ta komunita, že se pořád ještě objevujou věci, který jsou zajímavý, ať už archivní, který já mám jakoby radši, anebo nový, v kterých cejtím poselství toho undergroundu, nějakýho toho pocitu sounáležitosti. V tom mi ta Guerilla přijde nějakým způsobem důležitá, a když už se užíví v podstatě sama, s tím, že já si z toho nic neberu, tak prostě proč to nedělat.

Dnešní underground teda vnímáš tak, že se odkazuje na to normalizační společenství? Nebereš to jako doslovný překlad, že to může být kdokoliv, kdo jde proti mainstreamu?

Já si myslím, že jo, oni vlastně podobnej příběh mohou mít dead metalisti, podobnej příběh mohou mít folkaři, podobnej příběh mohou mít včelaři. Ten underground prostě nese, ještě vzhledem k tomu, že ten Jirous to takhle pojmenoval, takže zjednodušeně

to беру tak, že ty kořeny jsou v tom hnutí těchhle lidí, který prostě přetrvává tak nějak dodnes. Ty vůdčí osobnosti, které neumřely, nebo nejsou ještě úplně nemocný, tak se furt toho dění účastnějí, furt dělají nějaký věci. Čuňas vydává znovu Voknoviny, Skalák pořádá na Mlejně koncerty, já mám tu Guerillu, takže lze říct, že ten underground lze takhle pojmut s tím, že prostě má ducha toho, co se ti mladí lidi snažili prosazovat v těch 70. a 80. letech.

Není ten underground ještě víc roztržštěný, než býval tehdy? Je to třeba smrtí Magora?

Já myslím, že po smrti Magora se ukazuje, jak to byla silná osobnost. On opravdu uměl ty lidi spojovat a propojovat a dával těm věcem význam, možná třeba vyšší než to mělo, ale ty lidi aspoň třeba měli pocit, že to je hodno nějaké námahy a nějakého strádání.

Underground je roztržštěný možná i proto, že odpadlo to síto, které dřív tvořila ta státní bezpečnost. Nebo ty hrozby nějakých občanských postihů, když jsi do toho undergroundu vstoupil v těch 70. nebo 80. letech, tak jsi do něj šel s tím rizikem, že tě to připraví o nějakou existenci, o nějaký výdobytky socialismu, ale stálo ti to za to. Dneska když chce bejt někdo v undergroundu, tak se prostě rozhodně a za tři roky může bejt depešák a taky to nenese potřebu osobního rizika. K undergroundu se dneska může hlásit kde kdo. Třeba v tý době ho to odrazovalo, takže ten jeho zájem není tak upřímněj.

Myslíš si, že dnes se spíš lidi k undergroundu přidají pro muziku než pro jeho poselství?

Já myslím, že dneska jsou lidi tak pohodlný, že už se ani moc nerozhodují, Pořád je ta skupina lidí, na kterou se to nabaluje, a já si myslím, že pořád důležitější než ta muzika, je ten příběh a to, co je za tím ukrytý. Protože ten hudební underground těžko můžeš dneska nějak definovat. Máničky s punkáčema spolu dobře vycházeli, protože byli na stejný lodi v těch 80. letech. Dneska už to třeba takhle nefunguje, protože punkáči si dělají svý věci, máničky svý věci, takže to je roztržštěný i tímhle způsobem.

Asi je to dnes i hodně názorově roztržštěné, ne? Chybí ten společný nepřítel.

No jasně no. Jak říkal Magor, dneska je nepřítel améba, se kterou neumíme bojovat, takže ono jde možná o to, zůstat v undergroundu a být věrněj a upřímněj sám k sobě. Odmítat ty tlaky komerce, nebo to co se říká, že je správný. Když to necejtíš, tak se proti tomu prostě vymezit. Možná že to je taky nějaká definice undergroundu současného,

prostě si nenechat srát na hlavu.

Jak vnímáš současné Voknoviny?

Hele já je vnímám ze dvou hledisek, jednak je tam nějaká ta romantika, že se obnovilo něco, co bylo tenkrát důležité a zanechává to stopu, protože většina těch lidí není internetových. Sou to důležité papírový věci, takže to svědectví zůstává jakoby trvalejší. Na druhou stranu já si myslím, že obnovovat se v takovýhle formě, a jakým způsobem se obnovily, tak to možná neměly ani. Že to je nevyrovnaný. Je to spíš takové hobby. Já tam píšu o věcech, který si myslím, že jsou dobrý, zrovna tak ale píšu třeba do UNI, nebo do nějakých takových jiných časopisů. Tak pro někoho jsou asi hodně důležité. Nesmíš ustrnout na jednom místě a ty Voknoviny jsou takový strnulý.

Co když to srovnáš třeba s tím, s Uši a Vítr, které dělá v Brně Frič?

Tak já myslím, že okolo toho Erika, že je třeba, i když teď nechci, aby to znělo nějak blbě, že ten Erik je lídr, je charismatická osobnost, je hodně chytřej, je velice inteligentní a dává tomu jasnej rámec, kterýho si vážím, a kterej mě zajímá, což jakoby u těch Voknovinách takovej lídr není a nikdy nebyl po revoluci. Protože před revolucí ten Čuňas samozřejmě nesl to riziko a byl to velkej čin. Za to, že narušoval tu informační blokádu, tak ho taky za to zavřeli. Tak to je moje odpověď. Pokud za tím časopisem, nebo za tím vydavatelstvím, nebo za tou firmou, za tou kapelou je silná osobnost, tak je daleko jednodušší cejtít se s tím spojenej.

Asi teda už není v tom undergroundu taková jedna osobnost, která by všechny sjednocovala, jako byl Magor?

Určitě ne, ta jeho smrt prostě dokázala, že žádná taková osobnost není, ale tak on si to prostě odseděl, obětoval tomu život. Dneska není důvodem, aby to člověk dělal.

Nerodí se společný nepřítel?

Já si myslím, že jo, ale ono to nepůjde, protože vlastně furt jsme ve svobodný a demokratický zemi, ať se to zdá, nebo nezdá. Dneska tě nezavrou, ale já si myslím, že už je to otázka nový generace, že už jsme prostě starý a jsme pomalý a máme zastaralý myšlení, který v týhle rychlý době už nejde moc recyklovat. Takže musí přijít něco jinýho než underground.

Příloha číslo 4: Rozhovor s Františkem Stárkem 25. 4. 2018

Průvodní zpráva: Rozhovor proběhl v dočasném působišti Ústavu pro studium totalitních režimů na Branickém náměstí v Praze. Celé interview proběhlo bez vážnějších problémů, pouze v jeden moment byl rozhovor přerušen kvůli příchodu technika. Se Stárkem jsme se osobně neznali, přesto jsme o sobě vzájemně věděli, takže i společný rozhovor probíhal v příjemné a přátelské atmosféře.

Jak ses dostal k undergroundu?

Člověče, to já nevím. Protože některý lidi to maj jako Šavel, když šel do Damašku a měl takový to vidění a vod tý doby byl křesťan. Byl božím vnuknutím vtažený do toho křesťanství. To měl třeba Magor tohle. Šel jednou na The Primitives Group, tam točil sakem, až mu z něj vylítla občanka a peněženka, vod tý doby začal mluvit sprostě, nechal si narůst dlouhý vlasy a stal se androšem. Já jsem takovej moment neměl.

Já jsem bojoval o dýlku vlasů již v šestý třídě, byl to rok 1964 a začali Beatles. Chodili jsme, tenkrát se říkalo na bordel, to byly lunaparky. Tam jako největší cennost se dala vystřelit fotka Beatles. A to byly ty začátky. To mi bylo nějakých 10-11 let. Již v osmý třídě jsem menežeroval první kapelu a bylo to pod vlivem Hells Devils, protože tehdy v tom šedesátým čtvrtým, šedesátým pátým roce hejbalí Hells Devils tou scénou. V Teplicích paradoxně byla skupina Black Devils, který už tím názvem dávali najevo, že jsou s nima spříznění. Snažili se hrát jako oni a kontaktovat je. Jeden starší brácha mýho kamaráda, tak ten se s tou kapelou znal. My jsme všechno věděli, co se děje, samozřejmě jsme to žrali, jako děti v podstatě. Tak to byly ty začátky, kdy jsem v podstatě takovou tu kulturu toho bigbítu začal vnímat a z toho jsem se už nedostal.

Tak v osmý třídě jsem měl už první kapelu, jmenovala se Yellow Spooks. Já neumím na nic hrát, já mám hudební hluch. Ale holky jsem chtěl balit, tak bylo potřeba být v tý kapele, a tak jsem byl za menežera tam a psal jsem texty. To mi šlo, já jsem psal básničky ještě v předškolním věku. Ale to menežerství bylo strašně složitý, to znamenalo sehnat na co hrát. To bylo pro ty děti ze základní školy šíleně nedostupný. Takže jsme na španělský kytary dávali snímače a píchli jsme to do rádií a pak do různých zesilovačů. Například jeden kluk si vyrobil ze španělky basovou kytaru a potřeboval pořádněj reoprák a to jsme měli ze staré promítačky, která měla dost velikej reoprák, kterej tu basu bral docela. V tý době, co se nám povedlo nejvíc, tak bylo, že jsme hráli na nějaký školní besídce pro

celou školu. Výsledek byl ten, že druhý den přišel ředitel do naší třídy a ukázal ty, ty a ty. Neomylně všichni ti, co byli muzikanti a já, ostříhat. Tam začal ten teror. A tím víc to bylo vono, protože jsme cejtili, že jsme na tom zakázaným území a tím nás to víc bavilo. Po tomhle stříhání jsem už nikdy nešel dobrovolně k holiči. Už mě stříhali jenom nuceně, nebo vězeňský holiči.

Jak ses dostal k té skupině lidí kolem Magora?

Já jsem byl z Teplic, postupem doby se v tom Severočeským kraji vyvinul ten androš hodně svébytně. Ta aglomerace těch měst, to je skoro jako Praha, jenomže to je takhle rozáhlý. Třeba mezi Teplicema a Ústím nad Labem je 14 kilometrů, ale to normálně nepoznáš, kde je který město, protože když se jede vlakem nebo autobusem, tak ta aglomerace furt je. To je jako když jedeš někam z Žižkova do Holešovic. Furt to funguje, i když je to jako jiný město. To nám mladým pomáhalo, že jsme se z těch různých měst mohli integrovat do takovýho toho androšského prostředí, to už mluvím o letech sedmdesátých, kdy v Teplicích byla hospoda na Vyšehradě, což byl takovej komunikační uzel. Tam prostě jezdili lidi z Děčína, z Chomutova. Estébáci se nás neustále ptali, jakým způsobem se rozširujou ty informace. To bylo jednoduchý, prostě Plastici hrajou, někdo to řekl v hospodě a prostě druhý den ráno už to věděl celej Severočeskej kraj. To šuška fungovala, to byl foř.

Tadleta androšská parta z těch severních Čech byla jiná. Pochopitelně, nebyli to ti pražští intelektuálové. Oni nám říkali „severočeský lopaty.“ Mělo to něco do sebe. Já jsem udělal průmyslovku a to jsem tam byl jeden z mála, kdo měl středoškolský vzdělání. Většina těch lidí byli jen vyučený, nebo dělníci.

S tím Magorem, s touhleťou pražskou partou jsme komunikovali nejdříve tak, že jsme jezdili na ty Plastiky. To jsme spíš byli jako diváci. Jeli jsme do Suchý, kde Plastici hráli. Potom v tý době, kdy už Plastici nemohli hrát po hospodách, tak to té integraci pomohlo, protože už to znamenalo předat pozvánky.

To souviselo asi s téma Budějovicema, že?

Budějovice, to byla ještě hospoda, to se rozšušovalo. Já myslím, že tím předělem byl první festival druhý kultury v Postupicích. Tam už to bylo na pozvánky. Tam už byla fotka, která se jako pozvánka používala.

V těch Budějovicích, tam to taky podle toho dopadlo. Tam do toho vletěli,

zmlátili všechny. V tom podchodu v budějovickém nádraží, tam bylo tolik krve, že tam museli přijet s tím stříkacím vozem, aby tam lidé neklouzali po těch dlaždicích, který tam byly zakrváceny.

Já jsem tenkrát shodou okolností začal dělat v Praze. Škola mi nedala doporučení, takže samozřejmě na vysokou školu jsem nemohl, a tak jsem začal tady v Praze dělat na Metrostavu. Ty androše jsem tehdy už znal. Už jsem jezdil k Malvazům, znal jsem se s Mejlou Hlavsou, nebo jsem znal Hendrixe, to byl bedňák Primitivů. S Magorem jsem se seznámil až v tom roce 1974. Já jsem prostě byl ten lídr v Teplicích. Já jsem tam organizoval ty happeningy. Třeba Skalák vzpomíná, že když z Plzně přijeli do Teplic, že byl udivenej, jak to tam žije, že se tam pořádaly kulturní výstavy, a tak. Tak jsme se s Magorem sblížili především kvůli organizaci těch koncertů, diváků a tak. Třeba Magor napsal, že když mu sebrali ten kufr, tak popisoval, co tam měl. Měl tam desky nadepsaný ‚Severozápad – Čuñas.‘ To byl ten rozjezd, kdy já jsem od Magora dostával kvóty, kolik lidí můžu přivést. Tam byly tisíce lidí. Kdyby měl nějakou velkou sál, já jsem mohl ze severních Čech přivést tisíc lidí, ale to byl nesmysl. Ten sál byl třeba do 300 lidí a severní Čechy dostaly kvótu třeba 50 lidí. Tak jsem vybíral lidi, u kterých jsem si myslel, že by to na ně mohlo mít nějaký dopad. Že jsou třeba k téhle kultuře vnímavý.

Vnímali jste již od počátku ten underground politicky?

Já nepovažuju svobodu za politickou entitu. To chápu jako něco, co je voda a vzduch, bez toho se nedá žít. Svobodu si člověk nosí v hlavě, může být v klepetech, ale stále svobodnej. Já jsem nikdy v kriminále neřekl, že čekám, až mě pustí na svobodu. Já jsem chtěl po maturitě utýct na západ, ale tím, že se tady tvořil jakoby ten vnitřní exil, ta paralelní struktura, tak to mi vyhovovalo mnohem víc. Do té paralelní polisy jsem se pak úplně položil.

V tom roce 1974, kdy jsem do té Prahy přijel, jsme s tím Magorem udělali jakoby integraci toho severu s Prahou. To byl první krok k vytvoření té komunity undergroundu po celý republice. Najednou i ti mimopražští se cítili, jakože jsou ve hře. Ten severočeskej okruh byl tenkrát naprosto masovej, i ti estébáci psali, že evidovali 1 000 lidí tohoto typu v severních Čechách. Jako politiku v tom mocensko-politickém charakteru, jsem to nevnímali.

V tom roce 1975 jsem byl naštvanej, že západní státy podepsaly tu mezinárodní helsinskou dohodu, protože nám to připadalo, že nás, co jsme byli v nemilosti režimu,

hodili přes palubu, proto aby tady mohli mít další odbytiště, tak udělali to status quo s tím Brežněvem, aby byla ta politika detante, která byla charakterizována tím sblížením, že si všechny ty totalitní režimy mohou na tom svém teritoriu dělat to, co chtějí.

Já jsem tenkrát udělal takový event, strašáky jsme postavili, takový ty, co jsou do zelí, tak jsme je postavili proti sobě a mezi nima byl natažený ostnatý drát, ale oni si jako kdyby podávali ruce. Tehdy jsme ještě netušili jak to usnesení o lidských právech, tak jaká to bude metla na bolševika. Že se ten dissent bude opírat právě o to. Ani ten bolševik netušil, že se tam západu podařilo něco takového vpašovat, co jim pak zlomilo krk.

Nakolik podle tebe underground přispěl k tomu pádu toho režimu?

Já si myslím, že to byl řetězec událostí. Proces s Plastikama se stal katalyzátorem vzniku Charty 77. Před tím tady byly opoziční skupiny. Bejvalí komunisti a potom taková ty křesťanský, evangelíci, katolíci, bigotní katolíci a tak. Pak ještě taková ti liberálové kolem spisovatelů a tak. Ale ty skupiny byly od sebe poměrně izolované a ani si nepomáhaly navzájem. Třeba když zavřeli Šabatu, tak katolíci dělali mrtvého brouka. Když zase zavřeli nějakýho faráře, tak zase bývalý komunisti nedělali žádný humbuk, protože to nebyl jejich člověk.

A pak přišel ten moment určitý politizace undergroundu. Protože aniž bychom my chtěli, tak jsme se kvůli komunistům dostali do té politický mlejnice. To zavírání, to byl vlastně politický čin, kterej nás dostal do politickýho dění, aniž bychom si to přáli. My jsme nechtěli jít do kriminálů. A najednou tím, že jsme byli všichni tabula rasa, že jsme nebyli nijak politicky zabarvený, tak jsme najednou mohli fungovat jako nejmenší společnej jmenovatel pro všechny tyto opoziční skupiny, který mohly o lidských právech hovořit právě na příkladu Plastic People. Stali jsme se politickým činitelem, kterej zafungoval, protože tím, že ten proces proběhl a ty tresty byly de facto kompromisem. Oni nás zavírali s tím, že Magor dostane 7 let a my ostatní po 5, aby nás smáznuli. A najednou nositel Nobelovy ceny Heinrich Böll psal Husákovi, tak to byl šok pro ty místní mocipány. Tak pak udělali tresty malý.

Když ten proces skončil s tím poměrně kladným výsledkem, nebo aspoň kompromisním výsledkem, tak ti činitelé, kteří se angažovali, tedy jmenovitě Václav Havel a Jiří Němec. Ti si uvědomili, že by byla škoda, kdyby celé to společenství, které se dalo dohromady pro tu věc kolem Plastic People, že by bylo škoda to rozpustit. Tak hledali text, kterej by byl pro ně všechny zkousnutelnej a ty lidský práva se nabízely. Tím vznikla

Charta. Ten boj za Plastiky vešel do toho života tý Charty. Pro nás pro androše ty podpisy Charty, to byla do jisté míry vděčnost, že tihle lidé se za nás postavili, a že my tu jejich věc vezmeme s nimi. Já osobně jsem to chápal tak, že tím vyjadřuju nějakou občanskou postoj.

Ten underground v Chartě, ten těm politickým činitelům připadal, hlavně těm bývalým komunistům, kteří tu politiku uměli dělat, tak jim tam připadal jako hodně nesourodý prvek. Oni si dokázali představit jednat s křesťanama, ale ten underground byl pro ně nesystémový. Ten se s tou Chartou do jisté míry mýjel, ale najednou se ten underground stal tím lidem tý Charty. Jsme to jednou počítali a je to tak, že přibližně 40 % signatářů Charty jsou androši. Tahle obrovská entita byla strašně důležitá pro ten chod Charty. V 80. letech, když jsme se vrátili z kriminálů. V roce 1981, my tomu říkáme druhá intifáda, proces s Voknem a bylo to zase proti celému undergroundu. Po tom chtěli už i ti androši formulovat svoje názory i uvnitř Charty. Už nechtěli být jenom těmi dělníky Charty, což znamenalo trochu i takové pnutí mezi undergroundem a Chartou.

Co tě vedlo k založení Vokna, a proč tak vadilo?

Že potřebujeme undergroundový tisk, to bylo jasné hned ve chvíli, kdy jsme měli to společenství pohromadě. Ještě před tím, než jsme se integrovali s tou Prahou, tak už jsme si na severu připravovali Underground magazín, což měl být takový samizdatový časopis mezi severními a západními Čechami. Tam jsme chtěli vydávat různé básničky a tak. Měl jsem tam taky připravený seznam knih, který byly v knihovně nedoporučovaný k půjčování. V podstatě všechno to co stáhli z knihoven. Třeba Škvorecký, všechno v něm a vod něj. To jsem si říkal tehdy, aby lidé věděli, co mají hledat.

Tenhle časopis, ten nevyšel nikdy, protože v průběhu přípravy prvního čísla jsme k sobě s Jirousem už měli tolik důvěry, že po koncertě DG307, tak jsme se bavili se Zajíčkem. Jak měli ty špatný reprobedny, tak nebylo rozumět textům. Zajíček přitom chtěl, aby bylo textům rozumět. Tak on nechal holky asi sto padesátkrát nechat rozepsat na psacích strojích ty svoje texty a rozdal to tam po stolech, aby si lidé mohli číst. My když jsme se připravovali na ten Underground magazín, tak jsem si v Teplicích sehnal rozmnožovací stroj. A když jsem viděl na těch stolech ty texty psané na psacích strojích, tak jsem Magorovi říkal, že když budou potřebovat cokoliv rozmnožit, tak já mám rozmnožovák, já to rozmnožím. Magor zastříhal ušima. On měl taky své projekty, to se mělo jmenovat Plastic People in the sky. Tak jsme se sešli a tyhle projekty oba jsme si

vyložili a hned v tý hospodě jsme si řekli, že je blbost, abychom dělali dva časopisy v podstatě stejný a dali jsme to dohromady. Dali jsme dohromady redakční rady a já jsem akceptoval ten název Plastic People in the sky. Každý by hned věděl, o jaký lidi jde. Ti Plastici byli určitou ikonou. Na tomhleto časopise jsme již vehementně pracovali a ta redakční rada fungovala. Tam byl starej Němec, Stankovič.

To jsme připravovali vydání na podzim a zimu roku 1975, ale pak se oženil ten Magor a udělali jsme ty Bojanovice. Připravít ten festival, to byla spousta práce. Já jsem byl vždy takovým úředníkem. Tak jsme přípravu toho vydání trochu pozastavili. Říkali jsme si, že je to celkem jedno, kdy to první číslo vyjde. No a pic a potom nás zavřeli a bylo po časopise. Magor seděl. Já jsem seděl na Borech a časopis jsme nevydali. Když jsem se vrátil na konci roku 1976, tak už začínala Charta a ten rok 1977 byl rokem Charty.

V roce 1978 jsme už o tom zase začali přemýšlet. Díky té Chartě došlo k další integraci s těma intelektuálama 60. let. A ti lidi, kteří byli před tím v redakcích Tváře a Hosta do domu a Reportéra. Řada z nich byli signatáři Charty a ti chtěli dělat kulturní časopis Charty. Ten se jmenoval Spektrum a ten skutečně vyšel, asi tři čísla. Magor byl v base, takže byl takovým intelektuálním vůdcem starej Němec, kterýho napadlo, že bychom mohli přispívat do jejich časopisů, protože sám byl z Tváře. Tak jsme to akceptovali a ten rok 1978 jsme čekali, až to vyjde. Dlouho to furt nešlo a pak když to vyšlo, tak jsme zjistili, že to není pro nás. Oni to dělali tlustopis, strojopisně rozepisovaný. Do severních Čech jsme dostali jeden. Tam byly tisíce lidí, a ten časopis by si museli předávat léta. Navíc tam byly články o fenomenologii, takže ty lopaty vůbec nevěděly, vo co jde.

My jsme museli ten časopis přizpůsobovat lidem a tomu, co je zajímavá. My jsme v prvním čísle Vokna psali o Sex Pistols, tady do té doby nebyl žádný článek o punku. My jsme věděli, co těm lidem máme dát. Tak jsme o silvestra starýho Němce přemluvili, argumentama ho utloukli, že musíme mít svébytný undergroundovej časopis. On to akceptoval. Do druhýho čísla Vokno nám dal tu nejdůležitější pro underground stat', to se jmenovalo Nové šance svobody, to byl po Magorově zprávě jeden z nejdůležitějších dokumentů. Kdyby měl underground bibli, tak tohle by byla jedna z jejich knih. Za začátku se to nejmenovalo Vokno.

Nemělo to žádný jméno. Pak jsme tomu dali jméno Vokno kvůli těm tabulkám na obalu. Ty tam byly z právních důvodů. My jsme nechtěli, aby to mohli klasifikovat jako

časopis, což stejně pak udělali. V roce 1978 jsme to začali připravovat. V roce 1979 vyšlo první číslo a běželo to do konce roku 1981.

Vyšlo pět čísel a pak nás zavřeli. Zavřeli mě, Magora, Michala Hýbka a Milana Friče. To vyšetřování bylo obrovský. Desítky domovních prohlídek, stovky svědeckých výpovědí. Svědecká výpověď, to bylo horší než normální výslech, při svědecké výpovědi hrozilo křivé svědectví, takže tam si musel každé dávat pozor, co neříct. To bylo nebezpečný.

Co jim na tom Voknu tak vadilo?

Že je to něco, co spojuje ty lidi mimo ty státní struktury. Já myslím, že nejvíc jim vadila ta distribuční síť. My jsme měli z těch severních Čech distribuční síť až do Košic. Tam jsme měli máničky až v Košicích. Tahle ta máničkovská struktura, která vznikala už od šedesátých let. Takže najednou se nacházeli Vokna v Liberci, v Budějovicích, v Chebu či v Košicích. To jim prostě nejvíc vadilo asi, že to vyvážíme z Prahy. Ono je to do jisté míry i dneska. Ta Praha byla vždycky trochu bublinou, tak oni chtěli tu Prahu udržet jako zahrádku furt, ale my jsme to vyváželi, my jsme prostě ten plot kolem Prahy bořili. Pak jim taky vadilo, že to množíme. Do té chvíle se všechno opisovalo na psacím stroji, ale to bylo deset kusů vždycky. A zas to napsat znova, to dalo práce. Takže těch samizdatů bylo poměrně málo. My jsme měli stroj, takže jsme na jednou udělali třeba 150 kusů. Z hlediska samizdatu to byly obrovský náklady. Tu distribuční síť jsme furt propracovávali. Během jednoho měsíce se do všech těch míst, kde jsme měli naše dealery, tak jsme to dostali k nim a oni měli kolem sebe skupinu třeba dvaceti lidí, kterým to půjčovali. Takže už to mělo opravdu charakter časopisu a nejenom šustivých papírků.

Ten proces jako byl ostudnej. Potom Magor dostal tři a půl roku do Valdic a já jsem dostal dva a půl na Bytíz a dva roky ochranného dohledu, což už dneska nikdo nechápe. Pro Magora byl ten dohled ještě horší než kriminál. To si musel být sám sobě bachařem. V kriminále tam byli bachaři na tebe, ale ve chvíli, kdy jsi měl ochranný dohled, tak sis prostě musel dělat bachaře sám. Já jsem třeba bydlel na Praze 6 a na víc než osm hodin jsem třeba nesměl opustit Prahu 6, aniž bych to 14 dní předem hlásil policii. Bylo to takový vyhnanství. Vnitřní exil.

Když už jsme jeli pro Magora, tak už jsem měl další číslo hotový a tím prostě pokračovalo to Vokno. Nutno říct, že na začátku ty perestrojky, tak ti místní komunisté nevěděli, co s tím dělat. My jsme se krásně zrovna vešli do toho času. Já jsem přišel v roce

1984 v květnu a Magor v roce 1985 v květnu a my jsme se zrovna vešli do té doby, kdy ti místní komunisté slyšeli z Ruska ty slova jako perestrojka, glasnost a nevěděli, co to bude znamenat, jestli budou moct zavírat, nebo nebudou, tak radši nedělali žádný rozhodnutí. My jsme toho tak pěkně rok využívali, než ten Gorbačov sem přijel a řekl jim, že je to jejich dílo a oni už pak byli zase v pohodě, ale my jsme se za ten rok nadechli a rozjeli jsme to znova. A těch pět let do toho osmdesátýho devátýho, to bylo pět let Vokna. Mě pak zavřeli na začátku osmdesátýho devátýho roku za Vokno.

My jsme z toho Vokna nakonec udělali instituci, to nebyl jenom časopis, to byla taková matice undergroundová. Pořádali jsme koncerty, festival v Trutnově jsme se snažili uspořádat. Tam už tenkrát přijelo 3 000 lidí. Oni to sice rozehnali, ale to, že jsme na nějaký místo dokázali dostat tři tisíce lidí, to byla bomba. Knížky jsme dělali, videomagazín jsme dělali. Měli jsme vlastní školství. Edukativní proces jsme rozjeli. To byla universita undergroundová. Tam byl třeba cyklus dějiny kultury, či dějiny umění.

Co se stalo s undergroundem v 90. letech?

V devadesátých letech se to trochu rozuteklo. Každý mohl začít dělat to, co by dělal, kdyby nebylo komunismu. Magor sedm let chlastal, to s ním nebylo řeči. A někteří blbci jako já šli do státní správy. Protože si mysleli, že je potřeba udělat tu zemi k obrazu svému, jakože to pude. Se všema těma lidma, že pude dělat tu zemi. Ale pak jsme zjistili, že žádná undergroundová republika nemůže bejt. Každý měl svůj sen. Někdo třeba navštívil 145 zemí světa, někdo šel podnikat. Prostě to co nemohli, tak si najednou realizovali. Takže se ten androš rozsypl a nutno říci, že až kolem roku 2000, poté co si to všichni vyzkoušeli, tak začal takovej ten zpětný chod.

Ale mezitím ty devadesátý léta, protože byly opravdu svobodný, až anarchisticky svobodný, tak tady vznikl normální underground, kterej je v demokratických zemích. Kterej je třeba levicově naběhlejš trošku. Starej Němec vždycky říkal. Ten underground český, ten měl vždycky to, co viselo ve vzduchu. Ve vzduchu visely myšlenky křesťanství a filozofie, to bylo to, co tady viselo ve vzduchu. Na západě to byly ty levicový myšlenky a východní náboženství. A to prostě nasával underground, ať tam, nebo tady. Po té revoluci tady nastoupili lidi, kteří normálně generačně přišli. Ti se s náma sice znali, ale říkali, že to jsou ti bejvalí. Skutečnost je prostě taková, že ty kořeny undergroundu, který my jsme tady vytvořili, tak ty najednou nestojej na tom místě, odkud roste ten strom, ale je to spojený.

Fakt je ten, že od začátku nového tisíciletí se ti lidi z toho starýho androše začali

vracet ke kořenům. Dneska na těch festivalech, tam vidíš lidi od 15 do 70 let a kupodivu žádná generační propast neexistuje.

Co je to tedy dnes ten underground? Je to jakákoliv alternativa nebo musí vycházet z vašich kořenů?

Underground nemusí nic. Dokonce jsme to jednou formulovali jako kolik lidí, tolik undergroundů. Je to duchovní postoj každého člověka. Ten duchovní postoj se v některých bodech potkává, a tím vznikají ty elementární vazby. Já to nechci definovat, ale jakože: Nehrajeme pro peníze, nehrajeme pro úspěch. Je to takovej ten proud, kterej je vedle toho hlavního proudu vedle. To neznamená, že tam nejsou jiný proudy ještě. Ale tenhle proud se tím, že se realizuje, tak tím obsahuje ten svůj obsah. Pak ti lidi, kteří viděj obsah toho androše, tak věděj, jestli je jim to blížký, nebo ne.

Když se řekne underground, tak se můžou vybavít dvě věci. Buďto ten duchovní postoj, to znamená to, co ten underground je z hlediska teoretickýho, druhým významem toho slova je to společenství. To společenství, to žije skutečně. Může se hádat mezi sebou, ale existuje prostě, reálně existuje. Je to nenadiktovaný, ale tím, že jsou si ti lidi k sobě blízko, tak spolu komunikují.

Je dneska nějaká sjednocující postava jako Magor?

Magor je postava zároveň kritizovaná, stejně jako já. Třeba Penc, co o mě píše. Nenávidí mě, ale to je i u rodiny. Na druhou stranu já považuju Pence za součást undergroundu, i když je vůl.

Je tedy underground roztržštěný?

Já bych neřekl, že to je roztržštění. Androši jezděj na ten jeho Kozí mejdan, akorát mi třeba jedna holka volala a říkala: „To je tady skvělý na tom Kozím mejdanu, akorát je tady nějakej člověk, nějakej Penc a ten tady hrozně prude.“ Vůbec nevěděla, že je to majitel.

Magor byl taky kritizovanej. Sahara dokonce zpívala, že Magor dává razítka, že Magor chce, aby underground měl legitimace. Do něj se náváželi taky vždycky. Fakt je ten, že ted'ka ke stáru už byl Magor váženou postavou. Byl váženej básník a už se do něj nikdo moc nenavážel. Třeba ale Knížák se do něj naváží. Ty vztahy tam jsou, ale je to furt ten androš. Ale i ten Knížák, kterej bere za hraní mraky peněz, tak u Skaláka vystoupí zadarmo. To samý i The Primitives Group. Oni mohou hrát za velký peníze, ale tam vědí,

že hrajou pro nás.

Jak vnímáš to, že se například Plastici a DG307 nechávají zastupovat OSA?

To je zrovna Chadimův vynález. Chadima s tou OSOU přišel. To je jejich věc.

Je underground boj proti establishmentu, jak se jej snažil Magor definovat?

Jasně, on v té zprávě o českém undergroundu definoval ty základní postuláty. Takže když se ptáš, co je to ten underground, tak to Magor definoval. Tam je podstatný ta zběsilost a pokora. To je tím uhlým kamenem té definice.

Já si myslím, že to není boj proti establishmentu. To bylo třeba v Německu. Tam se ten německej androš roztrhl na ty, kteří bojovali proti tomu establishmentu a na ty, který chtěli ten underground jako paralelní strukturu. Bojovat proti establishmentu může znamenat vzít samopal a bojovat proti tomu na plnej knedlík. Čili já si nemyslím, že boj proti establishmentu je programem. Já myslím, že je to odmítnutí establishmentu.

Odmítnutí establishmentu, odmítnutí těch principů, který establishment nabízí, těch lákadel, který nabízí taky, protože ony to jsou lákadla. A Plastici jim třeba podleli těm lákadlům. Ještě těm komunistickejm podleli, když udělali Půlnoc a jeli do Ameriky.

Já jsem tady napsal článek o skupině Hells devils, což je podle mě legitimně první kapela, která byla v Česku androšská v šedesátým prvním roce založená. Často kladenou otázkou o počátcích českého undergroundu nelze zodpovědět bez jeho samotné definice. Diskuse o této definici však stále ještě není nyní ukončena. Nedávno jsem, to byl ještě Magor živ, vytýkal Magorovi, že ve své „třetí české zprávě o českém hudebním obrození“ příliš akcentuje právě pod vlivem křížovnické školy roli umělců jakožto prvku tvořícího undergroundové společnosti. Měl jsem připravené argumenty o tom, jak undergroundové společnosti se často skládalo či skládá spíše z jedinců, kteří umělecké ambice neměli, nebo nemají. Magor mě však odzbrojil ještě dřív, než jsem je stačil uplatnit, když prohlásil, že se mýlil, že to psal přeci jenom v roce 1975.

Zcela zřejmý je fakt, že každá definice bude muset vycházet z předpokladu, že bez androšů není underground. To je spojení toho společnosti a toho duchovního postoje.

Vnímáš v tom dnes nějakou nostalgii?

Rozhodně vůbec ne. Já si myslím, že jsem deset let dělal na historii undergroundu, že to mělo nějaký smysl, protože před těmi deseti lety slovo underground

nebylo vůbec známý, bylo takřka zapomenutý. Teoretici právě pod vlivem devadesátých let, kdy se to rozešlo, tak to považovali za skončenou věc. Ale tím, že jsem o tom začal psát, a že jsem pro to zbláznil nějaký další lidi, historiky a odborníky, tak se to začalo zkoumat a mělo to i pro tu současnost nějaký důsledek. Před deseti lety byl ten underground mnohem více roztržštěnej. Vydávání Voknovin tomu zas trochu pomohlo, tomu feelingu, že to je společenství.

Proč jste začali znovu vydávat Voknoviny?

Já jsem chodil s holkou, která byla o 30 let mladší než já, čili ona byla v tvoji generaci. Ona to cejtla taky, že se to společenství zase dává dohromady. Cítili jsme, že je potřeba to spojení znovu nějak podporovat. Časopis je vždycky o spojení. Jedni se dovědí o jiných, že někdo něco dělá.

Jakej máte náklad?

600 kusů.

Což je předpokládám vyšší než v minulosti...?

Samořejmě, ale teďka to musíme taky prodat. Vrážím do toho sice vlastní prachy, ale do čeho jinýho, než do toho, čím žiju celý svůj život.

Vnímáš, že se zase rýsuje nějaký společnej nepřítel?

Já bych byl rád, kdybychom neměli žádnýho nepřitele, já si myslím. Já myslím, že žijeme v dobrou dobu, že je androš ve velice dobré situaci. Prostě čím víc je ten mainstream v prdeli, ten mainstream se potýká sám se sebou, tak v tom undergroundu je útulněji. Dneska máme to, co jsme si přáli vždycky. Vydavatelství Guerilla records, androšský knihy, radio underground, který vysílá po internetu, rádio Drát'ák. Časopisy Uši a Vítr, Voknoviny. Čili ten underground má to, co jsme si vždycky přáli. Máme svoje sdělovací prostředky. Na své půdě si pořádáme festivaly. Můžeme si dneska pronajmout hospodu, když na to máme prachy. Ten androš nepotřebuje víc. Podstatný je to, smířit se s tím, že nemám žádný recept pro společnost, ale mám recept jak solidně žít v tom společenství, v té paralelní struktuře. Já nemám žádný recept pro mainstream, jak maj žít, jak si maj uspořádat společenství. Ale v té paralelní struktuře se žije poměrně solidně. Neměnil bych ani minutu života.

Když jsi kandidoval do Senátu, tak jsi chtěl reprezentovat tu undergroundovou

společnost?

O to nejde. My jako underground my nemáme volební právo, protože volební právo je udělaný teritoriálně, ale nikde není žádný město androšů. Myslel jsem si, že ti lidi na tý šestce by tohleto mohli chápat. Ten Senát mi připadal jako vhodný místo, kde se dají, ne že by se něco změnilo, ale daj se artikulovat ty názory. Že bych byl tam byl schopnej říct, že to může být i jinak. Ale občani Prahy 6 mě nechtěli. Demokracie má řadu nemocí, řadu nepříjemností, ale furt je to demokracie a nám, v tý paralelní struktuře, nám se v tý demokracii žije dobře.

To, co se děje teď, že přichází nová normalizace do jistý míry taková operetní normalizace, jak se ty dějiny točej v jistých spirálách, tak přicházíme zase na tu normalizaci, ale už to není tak, že by zavírali, ale půjdou do nás ekonomicky. To se nás začíná dotýkat a Voknoviny, takovýto utahování šroubů, to my cítíme velice dobře. Tady jsem napsal úvodník do Voknovin, kde jsem napsal: Budeme se muset zase vrátit hlouběji do toho androše, čím bude ta nová normalizace vstřejší. Ten stát má zase prostředky jak, například skrze EET utáhnout ty šrouby. Třeba Hanka Marvanová, která s náma kdysi spolupracovala, tak tady ve Voknovinách radí, jak pořádat koncerty v dnešní době. Co s hlukem po desátý hodině. Teď budeme pokračovat s věcmi, jako jak prodat alkohol atd., protože to jsou věci, se kterýma se budeme stále více potýkat.